Brud Nevez

Korantin RIOU - Naig ROZMOR
Jean-Louis GUYADER
Yves GWILLERMIG
Per-Jakez HELIAS - Yves MIOSSEC
LENIN - Per-Mari MEVEL

N° 36 — 37

BRUD NEVEZ

KELAOUENN VREZONEG MIZIEG

N° 36 - 37 — MIZIOU EVEN - GWENGOLO 1980.

Rener : Andreo Merser
Sekretour : Jakez Salaun
An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da : BRUD NEVEZ, 6 ru Beaumarchais. 29200 BREST.

Priz an niverenn-mañ : 15 lur.
Koumanant-bloaz :
- priz ordinal : 50 lur
- koumanant-skoazell : azaleg 60 lur
- studierien, soudarded : 30 lur
- broiou estrañjour : 60 lur

Eur houmanant-bloaz a dalvez evid 10 niverenn.
Ar chekennou-bank a zo da veza kaset war-eeun da : Brud Nevez, 6 ru Beaumarchais, 29200 BREST.
Ar chekennou-post a zo da veza laket war C.C.P. Brud Nevez 893-94 P Roazon.

I.S.S.N. : 0399-7014
Disklêriet hervez al lezenn : pevare trimiziad 1980.
C.P.P.A.P. : n° 34.627
Ar merour : P.-M. Mevel
Moullet gand Ti-moullerez ar Martolod, er Gelveneg (Imprimerie du Marin, le Guilvinec).

C. evid an oll bennadou.
N'eus ket a aotre d'embann eur pennad diwar Brud Nevez, heb beza bet an aotre d'henn ober.
Ar skridou hag ar pennadou a vez embannet e " Brud Nevez ", n'emaint ket da veza laket war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet anezo hebken.
Ar skridou ne vint ket embannet a vo kaset en-dro ma vez tu.

TAOLENN

- Korantin RIOU : 21.07.69, ha barzonegou all ..... P. 2
- Naig Rozmor : Ofeli ..... P. 10
- Jean-Louis Guyader : Avanturiou daou den yaouank euz a ganton Kallag ..... P. 11
- Yves Gwillermig : Boked an eured ..... P. 16
- P.-J. Helias : Marvaill an dillad-aour ..... P. 18
- Y. Miossec : Dreist ar mor braz. XVII ..... P. 27
- Lenin : Ha red eo kaoud eur yez endalhuz a-berz-Stad ? ..... P. 39
- P.-M. Mevel : Klask ster ar vuhez ..... P. 42

21.07.69

Kan
drant
eur hillog
a ziskan en hekleo.
Sklintin,
e tint
en êr glizin,
euh d'ar stank,
kloh
Anjeluz ar mintin.
- Greunenn ha greunenn -
eur filip a bigos
e gwiniz al liorz.
War al loar e pigos Armstrong.
Milionou a dud,
o sellou lemm,
a vam, trellet,
ouz al LEM,
kevnidenn vekanik
en eur veineg divuez.
Na braz e halloud d'an dén :
nijal kén pell...
ha distrei e kentel,
d'an eur divizet...
gweled heoliou gwenn,
heoliou glaz,
an douar skeduz
war zremmwel al loar poultrenneg...
— gwenn ha du.

Treuzi kant mil leo
'vel eun tenn...
Dindan urziou ardivinkou,
astenn d'or skiant ha d'on nerz...
dond da veza eun ardivink...

* * *

Laouen en heol yaouank,
e pigos ar filip e winiz.
Foeltr-kaer ne ra gand al LEM.
Emañ peget an ozah hag e diegez
ouz ar bellwelerez.
Ar filip ne oar ket.
Med na sioul ar bed
P'emañ an dud
dindan hud
al loar !

* * *

Ya, na sioul ar bed !...
Eur mezvier a zislonk
e stronk.
Er grignol teñval
e wall
ar hrennard
merhig an ti-gward.
Bez 'e traill eur beleg e overenn.
« D'ar horoll, d'an hemolh ! »
a sko, a sko, sko, sko, sko, sko
an tam-tam.
Meneh a gan
meuleudi da Zoue e barr an neñvou. »
Ar Biafrad bian koveg,
gand an naon a varv, -sioul;
Indianed ar Brazil a zo lazet
gand o « divennourien », -sioul;
etre Salvadoriz hag Honduriz e sav brezel
war zigarez... eur hrogad mell.
D'e wreg, d'e vugel,
E vousc'hoarz ar pried yaouank
Pignet war e ved-dorner.
Kana 'ra ar hillog
war e deilog.
Buzug d'he re vian
e klask ar vamm-yar.
D'e zouarenn e tistro al louarn.
Koagal 'ra ar vran
e beg dervenn Elliant.
Eur Jordanad en em zil er hamp yuzeo;
bombez Dayan a zispenn eur bagad-stourm er Sinai.

Eur bladenn a dro
hag e vev an naved sumfonienn.
« Va zad, pehet, 'm-eus ! »
Ar mab foran a vouskomz e geuz...
Gwenn ha du.

* * *

Armstrong a bigos
'vel eun ardivink
difarlink
« douar » al loar.
Bevet Amerika !
Man on Moon !
Paket ar glujar gand ar sparfell.
Distrei ra ar filip d'e skourr.
Euz ar stêr e sav
eun hiboud lent
beteg ar grehienn
he brug o flammina
limestra
dindan an heol bagol.
Er rizegi
e varv el lehid
John - gwenn pe zu -
Nguyen - euz an Norz pe ar Su.
Ha dieub eo Euzkadi ?
Ha Breiz ?

* * *

Armstrong 'n-eus greet eur hammed bian - evitañ;
eur hammed braz - 'vid mab-dén.
Hag evel kent e toull
ar hoz he riboul.
« Ankou ! » a halv ar hoziad.
Hag eet eo an Ankou d'al loar ?
« Mamm ! » a gri ar bugel.
Hag eet eo e vamm d'al loar ?
Hirio c'hoaz e vevo ar hoziad,
trueg, trist, dizarempred.
Blejal 'ra ar bugel - beteg raoulia -.
Hirio e varvo,
e-pad ma redo e vamm d'al labouradeg-ivern,
e-pad ma 'z ay e dad d'ar gwin ha d'ar gisti.
Gast ! Na kaer beva
dindan lagad luch al loar !

* * *

Pigos, Armstrong ! Pigos, Aldrin !
Degasit deom
mein...
Ha mein presiuz e vint ?
Ha peoh a zegasint da Vietnamiz ?
Ha peoh, ha bara, da Viafriz ?
Ha frankiz
d'ar broiou gwasket ?
En Ulad e nij ar Vein...

* * *

War e garr e kan ar hillog;
er porz e ragach ar yar;
er hoad e tispenn al louarn ar had.
Labourad a-laz-korv a ra ar vamm;
he gwaz a verheta, mezo :
d'an noz-mañ, a-dreñv e di,
e krevo.
Nag a draou, nag a dud, - gwenn pe zu -
da werza,
da brena er bed-mañ !

* * *

Hag e pigosont
kant mil leo du-hont...
Dollardou a viliardou
eet da zevel kestell el loar ?...
Da glask mein ha ludu...

* * *

'Vel e kan an eizved Salm :
na gallouduz an dén,
mestr an douar, al loened, al loar, ar stered,
a-boan krouet izelloh 'ged an êled...
Ha mestronia ray erfin
hudurnez e galon ?
Peur e ray evid e ene

kement evid e skiant ?
Pigos, Armstrong ! Pigos, Aldrin,
euh da Vreiz glaz
o skedi dindan heol gouere...

*
* *

Karantez Doue a ganin
da vikén !

31.07.69.

DISKAR-AMZER

A-dreuz al lusenn hlaz
E tispak eun heol braz
E vannou klañvidig
War an deil kizidig.

Beg aour an elo
A gouez 'velato
War skramm ar stank
'Raog beza fank.
Flamm dero ar geuniou
Zo treh el liorzou.

Nijet kuit ar gwennili
Ha distroet an tridi.

En oabl, koag ar vran;
Er hoad, harz ar hi-tan,
E pep tu, yud an avel
Gand he fleüt pe hwitell.

An aval livrin,
Ar blokad rezin,
Ar vozad kistin,
Ha rouz an deil seh
Kana o reh
Dindan ar zeul treh :

Skeudennou eun amzer hedro,
O kas ahanom gand he zro.

26.10.70.

KALA-MÊ

D'eur Gwenedour yaouank,
ganet e miz mê.

LUSK DIAVÊZ

E miz mê,
levene !

Rag pep tra
'n em laka
' n e gaerra.

Na sklêr an êr
d'an alhoueder
o pignad èr glaz boull
divent ha digoumoul !

Birvill ar stêr-Evel
a red didan an del;
e koad Kamorh, èr gwe uhel
e fistill fleüt an avel;
ar skourrou sapin
hag ar barrou pin
a stou a-gleiz, a-zehou,
o lared bennoziou,
unanet
g'an evned :
ar mouilhi 'n o girzier,
ar gwennilied èn êr,
ar golveni 'tal ar holvegi,
ar pennglaoued 'n avelennegi
leun a ru-roz
war lein ar roz...

* * *

LUSK DIABARZ

Levene 'n dour 'n e virvill,
joa an del èr wezenn dill,
kan ha richan al laouenan
e-kichenn e neizig èr man;
mil ha mil sumfonienn
an avel skañv o tremen
o lakâd da goroll
ar barrou, ar bleuñv oll;

ar pennou segal
dreist ar hê banal;
an ebeul o haloupad
e penn ar prad;

diskan an Evel,
mouskan an avel;
èm halon-me,
trid hag esmê;
setu miz mê
va zeiteg ble.

10.05.56, e Bro-Wened.
10.09.79, e Bro-Naoned.
K. Riou.

OFÉLI

Oféli ! Euz tourell
Da gastell,
E klevan en avel
Evel glaz o seni.

Oféli ! An Ankou
A wechou,
A gutuill ar bleuniou
E-kreiz o hoantiri.

Oféli ! Ne oas ken
En dour yen,
Nemed eur skeudenn wenn
Tamm-ha-tamm o steuzi.

Oféli ! Klev Hamlet
Pennfollet,
Ouz ar ster villiget
Oh en em erbedi.

Oféli ! Ranngalon
Da vignon
A halvo da anaon
Da viken tro e di.

Oféli ! War splannder
Helsener
E plavo eur mister
Kaer devo ar bed trei.

Naïg Rozmor.

AVANTURIOU DAOU DEN YAOUANK EUZ A GANTON KALLAG

AR PLAH MARVET GAND RANN-GALON

M'am-bije bet ar furnez en-devoa Salomon
Hag eur spered da rima vel ar gwir Siseron
Ha talanchou Jozue, Moizez ha Kêzar,
'M-oa kompozet eur chanson a zo leun a hlahar.

'M-oa kompozet eur chanson skrivet gand ma daerou
War sujed eur promesa torret gand gwall deodou.
Kent vid avañs davañtaj fell din en em adresi
Da Roue ar firmamant a zo ivez ar Mesi.

Bremañ eta va Jezuz, va Zalver souveren,
Me ho ped a wir galon d'egzosi va fedenn,
Astenna war ma fluenn, ho torn madelezuz,
Evid ma hellin skriva ma buhez malevruz.

Kenta 'm-oa bet an enor da weled ma mestrez
Oa d'an daouzeg a viz mae e pardon Sant Servez,
Eur houlaouenn en he dorn barz ar prosesion,
Charmi reas ma zantimant hag ivez ma halon.

'N eur dond d'he honsideri ma halon a dride
Vel ma ra en nevou ar zent hag an êlez.
Ha me o voned neuze gand karantez siñser
Da zaludi anezi dre gomzou saluter.

« Me ho salud, plah yaouank, rouanez a gened,
C'hwi rentfe din an enor ha ne veritan ket,
D'antren 'n ho kompagnunez, me 'm-eus dezir ardant,
Mar deut bremañ d'am refuz, c'hwi am gray langisant. »

Hi a respontas din-me e-barz e berr gomzou :
« Me n'on ket deuet amañ da vala enoriou,
Da roula ma yaouankiz, me zo deut, den yaouank,
Da heuill ho kompagnunez, me zo meurbed kontant. »

Neuze ni o vond on-daou, dre eur wir garantez,
Gand plijadur asamblez da zevel amitie,
Laket em-oa or spered da furmi eur chadenn,
Vid beza viktoriuz war on enebourien.

Barz an amour mutuel ni a oa antreet
Dre artifisou Venuz or chadenn or-boa grêt.
Or harantez a greske da heuill or sekrejou,
Mez an amzer breskrivet reas fin d'or prepojou.

A-raog dond da gimiadi an eil diouz egile,
Me o houlenn diganti eur merk a amitie,
Hag hi o lavared din : « Ma zervijer fidel
Setu aze euz ma dorn eur mouchouar-godell.

A zo fleuriet gand amour, bordet gand amitie,
Model euz ma flijadur, test deuz ma harantez ».
Neuze retornis d'ar gêr gand eur galon gontant,
Pa oa ganen em godell mouchouar ma dous koant.

Tremen a rên an amzer, gand amour o veva,
O soñjal em harantez, Mari-Aogustina,
Dre ma n'eus ket mann, priñsez na rouanez,
Da gaoud an talañchou 'vel m'he-deus ma mestrez.

Hag he bizaj zo heñvel deuz eun êl ar haerra
Hag he horv zo imaj demeuz ar re vrava;
Oll astrou ar firmamant, al loar, hag ar stered
A gollfe o sklerijenn, ma vefe kurunet.

Eur bloavez om bet on-daou oh ober amourousted;
Neuze lakjom eun termen da veza uniset,
Da ouel Mari hanter-eost, lakjom or santimant
Da vond dirag ar Werhez, da ober or sarmant.

E-barz en iliz Bulad, eur plas ar santella,
Kemeret vid testeni or mamm an tenerra,
En eur antren en iliz, stoujom d'an daoulin,
Vid ober or promesa dirag or mamm divin.

He dornig flour em hini, unanet or halonou,
Gand gwir karantez d'an neñv savet or pedennou,
Vid goulenn digand Mari grasou partikulier,
Ha digand Roue ar Gloar or mestr hag or Zalver.

P'on-oa grêt or promesa ha ni o toned er-mêz,
Hag or halonou laouen karget a levenez,
Heñvel demeuz kaptived laket 'n o liberte,
Goude beza egzilet entro pad o buhez.

Hi neuze a laras din : « bremañ ma zervijer,
Eo poent dim-ni kimiadi ha mond ivez d'ar gêr,
Évid anoñs d'or herent penaoz 'm-eus esperañs
Da antren en union, ha d'ober alianñs. »

O ! pa oam o kimiadi an eil diouz egile,
Soñjem digand or herent kaved ol liberte,
Med tromplet om bet, siwaz, en on fretañsion
Roet 'deus bet dim pikou, da bikad or halon.

Pa oan e-barz em gwele o kemer ma repoz,
Me o kleved eun eostig war-dro hanter-noz,
Pehini lare din ken fasil dre e yez :
« Da vestrez zo, den yaouank, barz e tristidigez. »

Evid kleved an eostig, n'am-oa ket ar gredenn,
'M-ije eur groaz ken pounner er bed-mañ da zougen;
Koulskoude honnez a oa ma flanedenn galed,
Lennet din-me euz an neñv, dre e yez al laboused.

Neuze oan bet o veva, ya ! e-pad tri devez
Gand glahar braz ha chagrin o soñjal em mestrez.
Ne oan ket evid repoz, na debri, nag eva,
Ken n'am-ije bet gwelet Mari-Aogustina.

Goude me mond d'he gweled, d'an termen asinet
Ha pa welis ąnezi, me oa oll glaharet;
An daelou 'n he daoulagad, he mouez hanter-drohet,
Hag hi vel eun den maro ha bet en e arched.

Allaz ! gand an tourmañchou, he spered oa troublet,
He bizaj gand ar glahar oa meurbed dizlivet;
He halon a oa mantret, dre nerz an ankeniou,
Ma teuas da lared din, beuzet en he daerou :

« Yann gêz, ma muia kared rannet kann eo ma halon,
Baoe 'm-eus klevet ma setañs, ma hondaonasion
Pronoñset din gand ma zad, kruel ha dinatur,
Mui e selaou ar gwall-deod evid e grouadur.

Dre gomzou malisiuz ha sellou diremed,
'N-eus laret din, birviken ne vijen uniset,
Pa n'hellan ho posedi, amañ war an douar,
E finiso ma buhez, bremañ war an douar. »

Kriz a vije ar galon a chomje heb gouela,
E-barz en bered Bulad, da zul ar Rozera,
O weled ma mestrezig ' teplori war he bez,
Leh ma oa he zadou-koz bet galvet gand Doue.

Allaz, kalz braz a zaerou he-deus eno skuillet,
Ar piñsin war bez he zud, he-deus bet rampliset;
Barz e traonienn Jozafad, devez ar jujamant,
Vo ket muioh a hlahar, nag a zaerou sañglant,

'Vid a oa ganem on-daou, eno e kimiadi,
E-barz e bered Bulad, rankoud 'n em separi,
Ar gwad en or gwazied a zo deut d'o frima,
Hag or halonou tener a zo deut d'n ranna.

Benn pemzeg devez goude, e klevis ar helou,
Penaoz ez eo ma mestrez war gwele ar maro.
Pronoñs a reas ma ano en eur guitaad ar bed,
'N eur lared « kenavo, Yann, e Palez an Dreinded. »

Pa'z eo maro ma mestrez, ma dous, ma harantez,
Me yelo d'eun ermitaj beteg fin ma buhez;
Eno, me ray pinijenn beteg fin ma deiziou,
Esperoud c'hoaz he gweled, e palez ar joaiou.

Jean-Louis GUYADER.
Plouared.
Bet dastumet gand Kerlann.

BOKED AN EUREUD

Dond a ran da houlenn iskuz diganeoh, kompagnunez,
Evid ma kanim eur boked, ma vem oll asamblez,
Ma plij ganeh dond d'am zelaou en enor d'an daou den yaouank
A zo bet eureujet hirie ouz taol ar Zakramant.

Bez' ez eus eiz deiz tremenet, aboe ma oan avertiset
Na da zond beteg amañ evid asista an eured
Pa oa nav eur hanter sonet hag ar wreg yaouank gwisket,
Evid mond beteg an iliz evid bez' eureujet.

Ar paotr a enor hag ar plah a enor zo e-kreiz an ti;
P'o-deus grêt o homplimant zo prest d'he hondui,
Mez homañ zo eur plah fur hag eur plah savet mad,
He-deus astennet he fajou evid mond beteg he zad.

Rei a ra dezañ eur briata euz a greiz he halon,
P'e-neus akordet dezi e venediksion,
Dizrei a ra ouz he mamm pehini 'deus ne ganet
A zo bet e riskl he buhez ouz he lakaad er bed.

Rei a ra dezi eur briatad, dour 'n he daoulagad :
« Petra dalv din-me skuill daerou pa rankan ho kuitaad,
Rag me zo choazet gand Doue vid chañj pozision
O tond d'ho kuitaad, ma zud kêz, eo glaharet ma halon.

Dond a ran da lared adieu d'am zi, d'am mamm ha ma zad;
Leh mar don bet maget dizoursi hag ivez desavet mad,
Lezet ganen ma liberte d'hond d'an ebad ha d'an dañs,
Mez bremañ rankan dilezi ma oll akustumañs.

Chom a rin gand ma labour ha lezel an dañsou-ze,
Me bedo an dud da vond bremañ da di Doue;
Lenn evid achui ar sermant deuz ar fidelite
A zo etre an diou durzunell ar rest deuz o buhez.

Na pa ' ay barz ar gêr-mañ, vo roet ar boked
Da verh hena deuz an ti-mañ zo hirio eureujet,
Ar verh hena deuz an ti-mañ zo eureujet hiri,
Ha n'eus ket eur plah er barroz, unan ken fur ha hi.

Pebez devez kaer evidoh hirie, eta, gwreg yaouank,
Dre oll e leh ma tremenfet vezer deoh obeisant;
Deuz ar parkou hag ar prajou vez gwelet ar zeblant
Oll a guitafe o labour, vid mond d'ho kweled, gwreg yaouank.

Neuze teuio ar varhadourien ha ganto peb a baner
En eur dorcha o daoulagad evid ma welfont skler,
Evid gweled an diou famill zo asamblez uniset,
Evid ober anaoudegez euz ar marhad ho-peus grêt.

Na pa welan e peseurt stad emañ ar wreg yaouank,
Prest da zini dond d'he regali deuz ar sort he-devez c'hoant;
Profitet demeuz an deiz-mañ, o ! gwreg yaouank eureujet,
Ar zun-mañ zo evidoh, mez eben all ne vo ket.

Soueti ran de ar yehed, ivez prosperite,
Chañs ha boneur 'n o menaj, hag union entreze,
Mez mar deu ar maro da lakaad fin d'o buhez,
Souetan deze chañs paduz e gloar an eternite.

Yves GWILLERMIG.
Bet dastumet gand Kerlann.

Marvaill an dillad aour

An displeger : Kalz tud a zo souezet o weled pegen kaer eo bet gwisket an dud er vro-Vigoudenn. Beteg ma tarzas warnom, siwaz, ar brezel pevarzeg, e veze gwelet ar merhed Bigoudenned hag ar Vigouterien, o gwazed, o tiskouez o dillajou aour er pardoniou braz. Ken kaer e oant, an dud-ze, ma ne oa ket neudet kaerroh banneliou an Itron Varia eged o broziou hag o chupennou. N'eo ket abalamour e oant pinvidikoh eged ar re all, med a-viskoaz int bet douget war an traou brao, war ar « cheuh », evel ma lavaront. Hogen, marteze, e rafe plijadur deoh kleved diganin penaoz ha perag a zo bet savet kemend a neud aour war dillad ar Bigoudenned, hervez m'eo bet kontet din an dra, bremañ 'z eus eun ugent vloaz bennag, gand eun den koz war palud Tronoen. Ha ma n'eo ket gwir ar vojenn, ken kaer eo da gleved ma n'ho-po ket c'hoant da damall ahanon e gaou.

*
* *

An displeger : Eur wech, e oan o vale war ar Vilienn vraz a gas deuz Pennhorz da Bennmarh. Ar mor war an tu dehou, ar palud war an tu kleiz. E oan erru dirag chapel Tronoen, e leh ma weler ar hosa kalvar a zo c'hoaz en e zav war douar Breiz, eur halvar mên-greun ma zo bet kizellet warnañ penn-da-benn istor or Zalver adaleg e hanedigez beteg e varo. Hag azezet, e gein ouz ar halvar, skoachet brao da heolikad, e kavis eun den koz, eun tamm baro louedet war e chodou, gwisket paour gand dillad pemdez, nemed e oa gantañ, war e stomok, eur jiletenn vigoudenn neudet aour he liou ken flamm ma kredis e oa-hi nevez hag o tond diouz daouarn ar hemener. Ha me ha tostaad ouz an hini koz.

*
* *

An hini koz : Ha neuze, ma fôtr, emer o pourmen war an aod ?

An displeger : Ya, eontr, o pourmen emon, gand an amzer vrao.

An hini koz : Brao eo an amzer, feiz. Eun tammig avel a zo ganti, koulskoude.

An displeger : Avel a zo, ya. Ar palud a zo dizolo.

An hini koz : Bah ! An avel a lak ar gwad da virvi. Evid ar re yaouank, da vihanna. Me a zo êt kozig. An anoued a wask ahanon buan a-walh. Bez e rankan skoacha mad.

An displeger : Amañ ho-peus kavet eur repu mad.

An hini koz : Eur repu, ya. Ha kompagnunez am-eus amañ evel ma ne vez ket kavet a-liez. Sellit, pôtr yaouank, pegement a dud a zo endro din : Judevien, soudarded, ebestel, hag an Itron Varia hag ar Zalver, oll skeudennou mên kalvar Tronoen. Ar re-ze eo va zud hag en o zouez emon er Baradoz. Ha ken koz m'on deut, a-wechou e kred din on êt da vên ivez, ken dizehet eo va horv ha ken kaled va izili.

An displeger : Ya, p'on tostaet ouzoh, eontr koz, on bet kichenn beza lutinet ganeoh. Gwir 'vad ! Difiñv evel ma'z oh, gand ho tillad dizlivet, heñvel e oah ouz ar skeudennou mên a zo a-uz d'ho penn. Gwelloh c'hoaz, ar jiletenn neudet a zo ganeoh war ho stomok a ra dres evel ar man aour a sked war ar halvar dindan an heol.

An hini koz : Pôtr yaouank, c'hwi ho-peus daoulagad da zelled ouz an traou ? Bez ez eus tud all hag a zell gand o genou. Mad ! Azezit em hichenn, m'ho-peus amzer da chom da zelaou rezoniou eun den koz.

An displeger : Chom a ran, eontr. O selaou ar re goz, e heller dastum daouwennegad furnez a-raog ar zeizdaletoh. Med souezet on gand ar jiletenn a zo warnoh. Eur pez tamm dillad e-giz hennez ne vez ket kavet a-liez etre Plozeved ha Pennmarh.

An hini koz : He he ! Eur pez tamm dillad e-giz hennez ne vez ket gwelet biskoaz na ne vo gwelet mui birviken. Hennez a zo mezer gwiet e kêr Moñtoban ouspenn pevar-ugent vloaz zo hag an neud aour a zo bet tennet warnañ gand nadoz va zad, Gourgon ar Hemener, Doue d'e bardono. Ken fresk ha ken flamm eo c'hoaz an neud ha d'an deiz kenta, pez a zo eur burzud kaer, neketa ?

An displeger : Eo. Marteze n'eo ket bet douget a-liez ar jiletenn ?

An hini koz : Douget eo bet ken a-liez ma zo bet eur pardon pe eun eured braz etre Ploneour ha Plomeur. Douget eo ganin-me bemdez abaoe bloaveziou. Douget eo bet a-raog gand va zad e-pad pell amzer. Ha douget eo bet da genta gand va mamm muia karet, Barbaig ar Palud, ar brava plah yaouank a zo bet gwelet biskoaz er Vro-Vigoudenn. A-raog beza jiletenn gwaz, eo bet jiletenn maouez, eur jiletenn dispar, ar jiletenn genta a zo bet neudet penn-da-benn gand neud aour evid ar paourra plah he-deus bevet war an tamm douar-mañ. Klevet ho-peus, pôtr yaouank, penaoz e leusker beb bloaz, war ar wezenn avalou, an aval a zo war an uhella brank. An aval-ze a vez grêt outañ « mamm an avalou » ha ma tigouez gantañ koueza war an douar pe beza distaget gand eun dorn bennag, ar wezenn a zizeh hag a teu da veza gaonah, difrouez, e-giz fiezenn an Testamant. Ar jiletenn-mañ eo mamm ar jiletennou, an hini he-deus savet gouenn. Keit ha ma vo douget-hi gand gwaz pe vaouez, er Vro-Vigoudenn, e vo kavet kemenerien da zevel neud aour war ar mezer du.

An displeger : Mamm ar jiletennou ! Souezusa tra am-eus klevet. Med marteze n'eo nemed eur marvaill, eur goñchenn e-giz koñchennou all a glever digand an dud koz p'emaint o tomma e-tal an tan, e-pad ar goañv du.

An hini koz : Eur goñchenn eo hag eur goñchenn n'eo ket. M'ho-peus c'hoant hag amzer da gleved penn-da-benn, pôtr yaouank doare mamm ar jiletennou, me a gonto deoh penaoz va zad, Gourgon ar Hemener, dre garantez evid va mamm, Barbaig ar Palud, ar brava hag ar paourra plah a vevas biskoaz etre Pont-'n-Abad hag ar Vilienn, a zavas ar brava hag ar pinvidika jiletenn giz-Vigoudenn, gand e nadoz dir ha seiz pellennad neud aour.

*
* *

An displeger : Hag an hini koz, harpet e gein ouz kalvar Tronoen, a gontas din marvaill an dillad aour, eur goñchenn euz an amzer gwechall,
ha n'ez eus enni netra gaou,
med marteze eur ger pe zaou.

*
* *

An displeger : Eur wech e oa, etre palud Tregenneg ha

palud Tronoen, eur plah yaouank a zeiteg vloaz hag a oa ken kaer a gorv, ken fur a spered ha ken glan a ene ma ne grede ket an heol mond da gousked er mor, beb abardaez-noz, heb kaoud keuz d'ar plah yaouank dispar. Rag daoulagad Barbaig ar Palud a oa ken glaz hag ar mor sioul, kuchennou bleo Barbaig ar Palud ken melen ha mel an heol da greisteiz.

Allaz, Barbaig a oa merh da Yann ar Palud, eun denig mad hag eun denig treud. Treud abalamour e vanke a-liez ar bara du en e di-soul, kluchet e pleg ar palud, a-dreñv chapel Tronoen. Treud abalamour e ranne Yannig paour an dorzig vara etre e nao a vugale a-raog tañva kreun pe minvig, siwaz dezañ. Ha Barbaig a oa e verh kosa, an hini a dalveze da vamm d'he breudeur ha d'he c'hoarezed, peogwir ar vamm a oa maro. Treud an traou, treud an dud ha dibaod ar gwenneien war ar palud.

Barbaig a ree war-dro an ti, war-dro an tiad bugale, a zastume bezin ha birinig, a durie an douar seh, a beskete war ar mor rust en eur hoz tamm bag hanter vrein. N'he-doa war he hein nemed eun tamm broz dizlivet hag eur jiletenn lientiegez kant gwech paseadennet. Med ar plah n'en em chale ket hag en em gave mad-tre pa zelle ouz ar Werhez Vari, war kalvar benniget Tronoen, ha n'he-deus ket zoken eun hiviz da gloza he bruched.

Barbaig : Koulskoude e karfen mond eur wech da bardonia da chapel Treminou. Med merhed Pont-'n-Abad a raio goap ouzin pa vin gwelet ganto o tond d'ar pardon, treid noaz, warnin eur jiletenn lien, hag eun tamm bigoudennig war va fenn, ken divalo hag an divaloa paour-kêz a houlenn an aluzenn dindan porched an ilizou. Merhed Pont-'n-Abad a zo ganto beteg teir broz an eil war eben, jiletennou mezer gand mañcheier ledan, savet warno broderez gand neud aour endro d'ar houzougenn. Hag o hoefou 'ta ! ken tano hag eun nez-kevnid, dalhet gand ampouez glaz, liou an neñv ! Petra rafe eur paour-kêz plah eveldon-me e prosesion ar banneliou, e-touez kemend a bompad ! Gwelloh eo din chom er gêr.

An displeger : Barbaig a gerzas dre ar Palud da gutuill bleuniou da lakaad war an aoter, e chapel Tronoen. Allaz, war ar palud treud, ne gaver nemed bleuniou treud, raden hag askol.

Barbaig : Koulskoude, Santez Anna hag ar Werhez o-defe plijadur, marteze, gweled dirazo, e chapel Treminou, geotenn ar palud hag askol ar Vilienn. Endro da Bont-'n-Abad ez eus bleuniou ruz, ha glaz, ha melen-aour. E liorzou Pont-'n-Abad, e tiwan bokedou roz. Med Santez Anna hag ar Werhez a oa marteze ken paour ha me. Marteze e rafe plijadur dezo gweled plantennou ar palud seh e-kichenn ar bokedou pinvi-

dig. Ouspenn-ze, n'eus ket mez da gaoud ablamour d'ar baourentez. Me a yelo da bardon Treminou gand eur vriad geot hag askol.

Gourgon ar Hemener : Petra glevan du-ze, war an hent, a-dreñv chapel Treminou ? Eun toullad merhed yaouank o c'hoarzin leiz o genou ? Petra c'hoari gand ar pennou skañv-se ? Sell ! N'emaint ket oh ober goap ouz eur paour-kêz plahig gwisket gand truillou. Eur glaskerez vara bennag. Mez e tlefent kaoud, merhed ar vourhizien binvidig, o c'hoarzin diwar-goust ar baourez vihan-ze ! Setu emei o leñva dindan ar gwez hag o skuillad dour he daoulagad war he bruched. Eur rann-galon eo ! Me a rank mond da weled tostoh.

Plah yaouank, perag e leñvit ken doureg ? Hirio emañ pardon Treminou, devez ar joa hag al levenez koulz war an douar hag en neñv. Ha c'hwi a zo glaharet beteg paka liou ar maro, beteg kaoud mil boan chom a-zav war ho tivesker. Petra zo c'hoarvezet, en an' Doue ? Petra o-deus lavaret ouzoh ar merhed « chistrouennou », ar merhed « cheuh » am-eus gwelet bremaig o skrignal endro deoh. Arabad kaoud kemend a boan. Pez a lavar an teodou-skañv a zo dispennet war an taol gand an avel-mor.

Barbaig : Arabad kaoud kas outo, pôtr yaouank. Roet o-deus din da houzoud ne oa ket amañ va flas. Eur plah deuz ar palud seh a zo re druill, re zister, evid dond e-touez ar vourhizien. Pep hini a dle chom en e renk. Leuskit ahanon. Ne vin ket gwelet ken war an tu-mañ.

Gourgon : Penaoz 'ta ? E liorz chapel Treminou, an oll dud a zo en o zi, koulz ar paour hag ar brasa noblañs. Med, pa zellan ouzoh, me oar bremañ perag emañ ar merhed o kana goaperez deoh.

Barbaig : M'henn goar ivez. Desket am-eus diganto ha klevet a-liez a-walh. N'am-eus ket memez eur rummad boutou deread da zond d'ar pardon. Va hoef a zo paseadennet n'ouzon ket ped gwech, ha va jiletenn a zo êt e truillou dre veza douget ganin sul-gouel-pemdez, ablamour n'am-eus hini all ebed da wiskad. Mez a dlefen kaoud d'en em ziskouez dirag an dud, da zevez eur pardon braz. C'hoaz, ma vefen bet chomet dindan ar porched gand ar paour-kêz hag ar glaskerien-vara. Med kredet am-eus pignad da laez an iliz, beteg an aoter, da ginnig eur vriad bleuniou divalo ha seh, dastumet war ar palud, e-kichenn Tronoen.

Gourgon : N'eo ket ablamour d'ar bleuniou divalo na d'ar jiletenn druillenneg a ra goap ar merhed ouzoh. Ablamour d'ho praventez ne lavaran ket. Bez ez eus merhed kaer e Pont-'n-Abad, med c'hwi, plah yaouank ar palud seh, a zo

kaerroh eged ar haerra en o zouez, heb dillad mezer na koefou skañv.

Barbaig : Leuskit ahanon da vond d'ar gêr, pôtr yaouank. Perag en em lakit a-du gand merhed Pont-'n-Abad evid ranna din va halon ? Rag c'hwi a zo goaper ivez.

Gourgon : Ar wirionez a lavaran. 'M-eus aon, plah yaouank, n'ho-peus ket gwelet biskoaz ho pizaj nemed er poullou-dour-zall a zo a-dreñv ar Vilienn. Merhed Pont-'n-Abad o-deus melezouriou argant evid lakaad o hoefou. Med fin a-walh int ivez da houzoud dioustu, gand eun taol lagad, piou a zo bravoh ha kaerroh plah egeto. Ablamour d'an droug-kalon o-deus goapaet ahanoh.

Barbaig : Marteze eo gwir, marteze e hellan kaoud fiziañs ennoh. Med penaoz e anavezit ken brao ar merhed yaouank ? Penaoz e welit ken skler en o halon ?

Gourgon : Me a zo kemener, ya, kemener-neud e Lanvern. Em zi e teu ar merhed da lakaad farda dillad brao. Hag e klevan anezo o tispenna o broz an eil d'eben : homañ a fell dezi kaoud mañcheier ledannoh eged homañ-all abalamour eo pinvidikoh; eun all a houlenn eur rizenn broderez muioh endro d'he gouzougenn eged he henseurtez ablamour he zad en-deus muioh a zouar; eun all c'hoaz, re baour evid prena teir broz e-giz ar pennherezed, a ra staga diou lezenn vezer, hini ruz ha hini hlaz, war he lostenn-dindan, evid ober da gredi d'an dud he-deus teir broz penn-da-benn. Me a zent outo ha netra ne lavaran, rag va micher a zo gwiska an dud ha serra va genou. Med gouzoud mad a ran he-deus homañ eur skoaz izelloh eged ar skoaz all, he-deus honnez kein a-dreuz, petra c'hoaz ? Ne heller ket lavared gevier d'ar hemener. Ha pez ouzon mad, c'hwi eo ar brava plah am-eus gwelet biskoaz.

Barbaig : Chom da lared, pôtr yaouank. Marteze ho-peus c'hoant ez afen d'ho kaved evid ober sevel din eun abi nevez. Koll a rit ho amzer ganin. Na bremañ na biken n'am-bo ket gwenneien a-walh da brena an disterra broz vezer. Leuskit ahanon da vond d'ar gêr.

Gourgon : Kerzit d'ar gêr, plah ar palud seh. Eun dra a houlennan diganeoh hag eun dra all hervez ar respont d'an dra genta.

Barbaig : Goulennit pez a hellan gouzoud, med n'ouzon ket kalz a dra.

Gourgon : Pez a houlennan, n'eus nemedon hag a ouife ar respont; plah yaouank, daoust ha kavet ho-peus eur pôtr yaouank da zimezi ?

Barbaig : Me, dimezi ? Siwaz din. Piou a deufe da glask ahanon war ar palud ? Den ebed, morse na birviken. C'hwi a ra goap adarre.

Gourgon : Mad. D'an eil goulenn bremañ : roit din ar vriad geot hag askol ho-peus kutuillet evid aoter ar chapel.

Barbaig : Penaoz ! Ar geot seh-se ! An askol gweñvet dija ! Petra fell deoh ober ganto ?

Gourgon : O roit din. Hag a-benn eur bloaz ahann, d'an devez a-raog pardon Treminou, me a yelo beteg ho ti-soul, war ar palud, hag a restaolo deoh ar geot hag ar plantennouze freskoh eged biskoaz.

Barbaig : Freskoh eged biskoaz, med penaoz ?

Gourgon : N'ho-peus ket fiziañs ennon ? Ne houlennan ket kalz a dra koulskoude.

Barbaig : Fiziañs am-eus. Kemerit. Bremañ e welan n'emañ ket ganeoh ho penn mad, pôtr paour, med n'eus forz. Kemerit, ha ra skuillfe an aotrou Doue e vennoz warnoh.

Gourgon : (*C'hoarzin a ra*). C'hwi a zoñj deoh on eur paour diskiant, eun inosant. N'on ket, plah yaouank. Me a lavar kenavo beteg ar bloavez a zeu, an devez a-raog pardon Treminou. Ha dalhit soñj ouz Gourgon ar Hemener, pôtr Lanvern.

* * *

Displeger : Tremen a reas eur bloaz. Ha kaer he-doa Barbaig ar Palud en em deurel d'al labour noz ha deiz, dalhmad e wele dirag he daoulagad dremm garuz ar hemener yaouank. Beteg ma tigouezas warni derhent pardon Treminou. O tiwall an deñved e disheol chapel Tronoen, e welas-hi ar hemener o tond a-dreuz ar palud.

* * *

Gourgon : Bennoz deoh, plah yaouank. Setu on digouezet, hervez ar bromesa am-oa grêt deoh, eur bloavez zo.

Barbaig : Gweled a ran ahanoh, Gourgon Lanvern, ar hemener. Med prometet ho-poa din ho-pefe restaolet ar vriad bokedou palud am-boa roet deoh, da neuze. Ne welan boked

ebed ganeoh. Moarvad int breinet pell zo war ar bern teil.

Gourgon : N'eo ket gwir. Dihweñvet eo ar bokedou ha fresk e chomfont e-pad pell amzer, fresket e vint c'hoaz goude or maro deom on-daou. Setu emaint amañ dindan al liñser wenn.

Barbaig : Dindan al liñser ?

Gourgon : Tennit ar spillou ha digorit. Ar bokedou a zo e-barz.

Barbaig : O, va Doue ! Eur jiletenn vezer nevez. Da biou eo honnez ? N'eus plah ebed, war an tu-mañ, hag a zo pinvidig a-walh da brena eur seurt jiletenn. (*C'hoarzin a ra*). Me ouie mad ne oa ket bleuniou el liñser-ze. Paket on bet ganeoh, kemener.

Gourgon : N'ho-peus ket displeget ar jiletenn, plah yaouank.

Barbaig : Perag e tisplegfen eur jiletenn ha n'eo ket din ? Ha va daouarn a zo louz, 'm-eus aon.

Gourgon : Koulskoude, ar bokedou a zo e-barz, hag ar bokedou a zo deoh.

Barbaig : Ar bokedou... e-barz ! O, pegen brao eo savet an neud aour war ar mezer ! Med... neudet eo penn-da-benn ? Biskoaz n'eus bet gwelet eur jiletenn neudet penn-da-benn. N'eus rouanez ebed, er Vro-Vigoudenn. Med... ar bokedou ?

Gourgon : Ar bokedou a zo treset gand neud aour war ar jiletenn. Me zoñj din int kalz bravoh eged ma oant, eur bloaz zo, war ho parlenn. Treset am-eus ivez kerniel maout ha pluñv-pavon evid ourgouill ar re vraz, hag heol lintruz ar palud seh war an oll draou, ar stered endro dezañ; ha raden seh ar palud evid lodenn ar re baour, ha...

Barbaig : Ya... ya... gweled mad a ran. Dastumit buan an traou brao-ze, Gourgon, gand aon e pakfen droug-kalon, me ivez. Me n'on nemed eur plah e-giz ar re all, ha pa welan eur jiletenn ken brao, am-eus c'hoant leñva pa zoñjan n'am-bo biken nemed lien tiegez war va horv.

Gourgon : Ar jiletenn a zo deoh, Barbaig ar Palud, peogwir eo staget ouz ar boked bleuniou. Hag ar bleuniou a zo deoh, peogwir ho-peus prestet anezo din, eur bloaz zo.

Barbaig : Med... med... O, Santez Vari, ne welan ket skler endro din...

Gourgon : Digorit ho taoulagad ! Sellit, amañ, war ar jiletenn, m-eus treset diou galon aour : hoh-hini ha va-hini. Ha dindan amañ ar jadenn didermen, chadenn va buhez a ran deoh. Ma n'ho-peus bet pôtr yaouank ebed c'hoaz da zimezi, me en em ginnig deoh da waz. Ma lavarit « ya », c'hwi a deuio warhoaz d'am zi, da Lanvern, mintin mad, gand ho tad. Hag em zi, am-eus c'hoaz eur vroz neudet aour evid mond da heul ar jiletenn. Ha ni a yelo on-daou da bardon chapel Treminou, e leh m'ho-peus leñvet kemend-all, bloaz zo, ablamour d'ar merhed digalon o-deus goapêt ho tillad paour...

* * *

An hini koz : Ha setu penaoz va zad Gourgon ar Hemener, Doue d'e bardono, a zavas neud war ar mezer penn-da-benn, evid ar wech kenta, dre garantez evid Barbaig ar Palud, va mamm muia-karet. Ha d'an deiz war-lerh, da bardon Treminou, e torras etre daou, dirazi, e nadoz dir m'en-doa poaniet ganti war ar jiletenn hag ar vroz e-pad eur bloaz.

An displeger : Hervez giz ar gemenerien goz, neketa. Ar re-ze, hervez ar brud, pa veze pêet dezo eun abi neudet nevez, a dorre dirag ar perhenn an nadoziou o-doa selvichet dezo evid an abi-ze.

An hini koz : Gwir eo. Med pa welas ar merhed jiletenn va mamm, pep hini a c'hoanteas kaoud kement-se, da vihanna, ar re o-doa danvez a-walh. Ha setu perag am-eus lavaret deoh penaoz ar jiletenn-mañ eo mamm ar jiletennou, er Vro-Vigoudenn. Ha keit ha ma pado-hi, pôtr yaouank, e vo kavet kemenerien neud da zevel dillajou aour, etre Plozeved ha Plomeur.

PER-JAKEZ HELIAS.

Bet skignet war Radio-Kimerh, an 10ved a viz even 1957.

DREIST AR MOR BRAZ

XVII

WAR VORD LENN LENOIR-CITY

Ar zul a zo hirio, ar bemp a viz genver.

Goude lein, ez eom da bourmen... Med e-leh mond war-zu ar meneziou, ar « Smoky Mountains », ez eom da weled unan euz al lennou brasa a zo war ar stêr Tennessy, tost da Knoxville, an hini a zo he fardell e-kichenn kêr vihan Lenoir-city, tri pe bevar gilometr ha daou-ugent euz Knoxville war-zu ar huz-heol.

El leh ma 'mañ ar fardell, n'eus ket ken nemed torgennou goloet a zouar leton hag a goajou pin mesket. Kaer eo ar gwel goulskoude.

Ar fardell n'eo ket gwall-uhel. N'he-deus ket ouspenn tregont pe zaou-ugent metr, med hir-kenañ eo. Tost da zaou gilometr he-deus, rag an draoñienn a zo ledan. War-zu Knoxville, da lavared eo war-zu ar zav-heol, al lenn a skign e diou draoñienn, en tu dehou, en hini an Tennessy, al ledanna hag en tu kleiz en hini eun tamm rivier vihan.

E neh ar fardell, war an hent a base warni, ar gwel a zo kaer-meurbed. Pa zeller war-zu ar meneziou, al lenn, ledan, a zo glaz evel ar mor. Eun dra zouezuz, rag an dour en on hichenn a zo louz, louz, melen-ruz gand an douar a gas gantañ.

Chom a reom eur pennad brao da zelled : peder pe bemp bag a zo war an dour, pell war-zu ar zav-heol, o goueliou gwenn astennet evel eskell skreved o klask sevel en èr.

En daou du d'an diou draoñienn, ar hoajou a deu ar gwez pin enno beteg an dour da zelled ouz o skeud evel en eur melezour divuzul.

An uzin elektrik a zo en tu dehou e traoñ ar fardell. N'eo ket ken braz ha ma hortozer pa weler eul lenn ken ledan hag a zo kement a zour enni. Med zoñjal a ranker n'eo ket dalhet an dour eno evid an uzin nemetken; dalhet eo ivez evid doura an douar labour a zo izelloh an daou du d'an draoñienn.

EUN DEN HEGARAD

An devez war-lerh a gomañs mad.

Da nav eur e sav c'hoant ganen da vond d'ar post (rag ne gaver timbrou nemed eno) hà da ober adarre eun dro-vale e kêr. Med, etre an otel hag ar pont war ar stêr, em-eus da dreuzi eur ru ledan hag a base otojou a-leiz warni. El leh ma'z eo merket da dreuzi d'ar re a zo war o zroad, e hellan dioustu mond beteg kreiz. Med eno e rankan gortoz, rag en tu all e pase c'hoaz meur a oto. Med a-greiz-toud, heb m'am-ije greet an disterra sin, e welan unan outo o chom a-zav. Ar re a zo war-lerh a rank ober heñvel. An hini a zo ganti a ra sin din da dreuzi hag e treuzan trañkil. Med seiz pe eiz oto o-deus ranket chom a-zav, beza ma ne oa ket va zro din da dreuzi ha beza ma n'em-oa ket klasket henn ober. Gwir eo ivez, hini ebed euz ar re a oa ganto n'e-neus lavaret netra. Toud int chomet sioul. Ne gredan ket e vije bet heñvel e Brest.

Med an istor n'eo ket echu.

Mond a ran war ar pont, laouen o veza gwelet eun den seven hag eun den mad. N'em-eus ket greet ugent paz, pa welan eun oto gaer, teir gwech brasoh eged va hini, o chom a-zav em-hichenn hag an den a zo e-barz oh ober sin din da vond beteg ennañ. « Petra a c'hoari gand an abostol-mañ ? » a zoñjan. Ne anavez ket ahanon. Me ne anavezan ket anezañ. O klask petra emañ ? » Neuze e welan ez eo an hini e-neus bremaig dalhet e oto a-zav evid va leuskel da baseal. Goulenn a ra diganen : « Da beleh emaoh o vond, aotrou ? » — « D'ar post », a respontan dezañ. (Hemañ a zo war-dro daou gilometr ahalenn) — « O ! Neuze, emezañ, deuit ganen. N'eo ket va hent. Med ho kas a rin beteg eno hag eh erruoh kentoh. » N'em-eus ket c'hoant da zisplijoud dezañ hag ez an gantañ.

Goude e soñjan : « Petra e-neus lakaet anezañ da veza e-giz-se ganen ? » « Ne welan ket, ha ne gredan ket goulenn digantañ. Ouz e feson da gaozeal e ouzon n'eo ket eun den a renk uhel. Goulskoude e oto a zo eun oto gaer. Med eun den

a renk uhel ne glask ket renta servich evel ma ra hemañ. Peizant pe vicherour, ez eo eun den a galon vad.

Kredi a ran ez eo bet souezet o weled ahanon o klask treuzi ar pont war va zroad. Biskoaz ne vez gwelet den ebed, nemedon, war e droad warnañ, hag e-neus bet truez ouzin. Eun Amerikan hag eur Breizad ne welont ket atao an traou heñvel !

GWIN DIWAR BOULTR !

Goude lein, ez an d'ar Skol-Veur. Eno, mestr-kelenner Per a laka ahanom, Per ha me, da ober anaoudegez gand eur mestr-kelenner all, an aotrou B., kelenner war ar galleg. Hemañ a zo eun den bihan, treud ha livet fall, gand bleo ha baro du hir; Yaouank eo, n'en-eus ket ouspenn tregont vloaz. E familll, a lavar deom, a oa deuet gwechall euz an Normandi. Chom a ra eur pennad brao da gaozeal ganeom a-raog kas ahanom beteg buro eur gelennerez, an intron Elliott, kelennerez ivez war ar galleg. Homañ, eun tamm kosoh egetañ, a zo eur vaouez laouen ha seven. Pedi a ra ahanom dioustu da vond d'on hoan en devez war-lerh da c'hweh eur.

En devez war-lerh, Per a deu d'am herhed da bemp eur hanter. Red eo deom mond abred, rag ti an intron Elliott a zo pell diouz an otel, ugent kilometr da nebeuta e karter « Concord ». Ouspenn e rankom mond a-raog da gerhed an aotrou B., an hini e-noa lakaet ahanom da ober anaoudegez gand an intron : e oto a zo chomet sac'het eur pennad zo.

Eüruzamant on-eus kuitaet an otel abred, rag an noz a zo teñval hag eh en em gollom meur a wech a-raog kavoud ti an aotrou B.

Hemañ a oa dija eun tamm inouet o hedal ahanom. Digas a ra gantañ e gitar ha diou voutaillad gwin gwenn da ginnig d'on ostizien.

Me am-eus kemeret ivez eur voutaillad gwin Bourdel, gwin ruz euz ar re wella. Med pa welan e-neus-eñ diou voutaillad gantañ e teu din kaoud eun tamm mez. Daoust ha n'on ket bet eun tamm re zelluz war va arhant ? Med gweled a rin n'em-eus ket a leh da gemered trabas. Ne zivinfeh ket biskoaz euz pe leh e-neus tennet ar gwin a zo gantañ. Me n'em-ije ket divinet muioh egedoh. Med henn gouzoud a rin pa en em gavom e ti an intron Elliott.

E voutaillou a zo brao; warno ez eus eun tamm paper kaer evel war ar gwin gwella; liou ar gwin a zo ivez kaer-meurbed.

med, sur on, n'ho-peus ket biskoaz evet gwin gwenn ebed eveltañ. Paotred ar gwin e kreisteiz Bro-Hall a vez trouz ha trabas ganto a-liez bremañ, beza ma'z eo gwin mad an hini a laka anezo da fulori. Petra e teufent da veza neuze ma vije lakaet e gwerz e Bro-Hall gwin greet evel hemañ ?

Gwelit kentoh. Va den n'e-neus ket bet kalz a boan oh ober e win. N'e-neus greet nemed mond d'eur vagazenn vraz e Knoxville (e bro Knoxville n'eus ket eur winienn) hag eno e-neus prenet... daou zahad bihan a boultr da ober gwin, poultr hag a gredan n'eus ket ennañ an disterra tra tennet euz ar rezin. Lakaet e-neus eur zahad poultr e peb boutaill, karget e-neus anezo goude a zour ha peget war pep hini, evel war eur voutaillad gwin Bourdel gwirion, eun tamm paper moullet warnañ

GWINIENNAD B.
MANER X. (e di)
KNOXVILLE

Gweled a rit n'eo ket diêz, pa garer, kaoud gwin Knoxville.

Ne lavarin ket deoh ez eo hini mad. N'em-eus ket bet a leh d'e dañva. Karet em-ije henn ober. Med n'eo ket bet lakaet deom war an daol. Bet on-eus eur voutaillad gwin ruz, gwin Bourdel, koulz, sur, hag an hini am-eus digaset ganen.

Ar pred a zo simpl, med n'eus ennañ plad amerikan ebed. An intron Elliott a gav gwelloh keusteurenn Bro-Hall hag he gwaz evelti... Hi zoken eo a ra he bara.

Pa 'maom o kemered ar hafe e lavar din a-greiz-toud : « Perag aotrou, ne deufeh ket warhoaz d'ar Skol-Veur ? Va studierien o-dije plijadur o kleved ahanoh oh ober eur gaozeadenn dirazo. Ar re genta o-deus studiet tri bloaz dija ganen; o klask o lisañs emaint er bloaz-mañ. Ar re all a zo ganen pevar bloaz zo hag o-deus c'hoant kaoud da fin ar bloaz an diplom a vez greet outañ e galleg « la maîtrise ». Toud int gouest da gompren mad ar pez a lavaroh dezo. »

AR MELTING-POT

Ne lavarin ket deoh e ra plijadur din kleved goulenn an intron Elliott. Seiz vloaz zo em-eus kuitaet ar vicher a gelenner ha biskoaz n'em-eus bet leh da gaozeal dirag estrañjourien. Ne lavarin ket deoh muioh ez a diêz va fenn. Ne vije ket gwir. Nehet on kentoh. N'em-eus ket kalz a c'hoant da asanti, rag ne ouzon ket re petra a hellfen lavared d'ar baotred ha d'ar merhed yaouank-se. Med n'em-eus ket muioh a c'hoant da zisplijoud d'an intron Elliott, pa'z eo bet ken hegarad em

heñver.

Med ne bad ket pell an nehamant ganen. Soñjal a ran e talv ar boan marteze ober an êse. N'eus forz penaoz e hellin en em denna. Ebat e vo zoken kentoh an abadenn. Hag e roan va asant.

Neuze e welom oh erruoud an intron B., gwreg paotr ar gwin gwenn. Homañ a zo eur vaouez yaouank vihan koant, laouen ha leun a vuhez. N'he-doa ket gellet dond kentoh, rag ne oa ket c'hoaz echu ar skol ganti da boent ar pred.

Kaozeal a ra eur galleg heb aksant ebed, beza ma'z eo ginidig euz an Almagn.

Ar Stadou-Unanet a zo bet hag a chom atao eur meskaj a dud deuet euz n'ouzon ket ped bro. En deiz all, e ti an aotrou M., e oa ganeom : eur Rusian, an aotrou M., eur Saoz, ar helenner pedet asamblez ganeom. Da veza Amerikan ne oa nemed an intron M. ha c'hoaz homañ, ginidig euz al Louisiane, a oa deuet he zud gwechall euz ar Frañs, goude beza paseet dre ar Hanada. Amañ, hirio, ez eus ganeom, eur gwir Amerikan, an aotrou Elliott. E wreg a zo ginidig euz ar Frañs; An intron B. a zo Almantez hag an aotrou B. a oa Kanadianed e dud, deuet famill e dad euz Bro-Zaoz hag hini e vamm euz ar Frañs. Med ar meskaj ne vir ket outo da en em gleved mad dre ar vro.

An aotrou B. e-neus digaset gantañ e gitar. Gouzoud a ra mad c'hoari ganti ha kana a oar kenkoulz : eur vouez flour e-neus, eun tamm tano marteze, eur vouez kaer goulskoude. Plijadur a-leiz am-eus o kleved anezañ o kana soniou hag a veze kanet gwechall gand ar baotred yaouank e-kreiz ar meneziou. Lod anezo a zo soniou trist, lod all soniou laouen, med oll ez int soniou kaer.

DIVIZ ER SKOL-VEUR GAND AR STUDIERIEN

Diouz ar mintin en devez war-lerh, ez an da bourmen war an torgennou a zo a-dreñv an otel. Ar ru a zo striz, ar zao tenn hag hir e-touez ar hoad, setu, o vond goustadig war-zu an neh, e teu din soñjal eun tamm er pez a hellin konta goude lein da studierien an intron Elliott. Med goude toud, perag terri va fenn gand ken nebeud a dra ?

Distro d'an otel e kavan Per o hedal ahanon. Deuet eo kentoh eged kustum rag on lein a rankom debri abred. Ar skol a gomañs da eun eur ha kart.

D'an eur merket emaon dirag ar studierien. Ar re genta a welan eo ar re, evel ma lavare din an intron Elliott, a zo war o lisañs. Pevar pe bemp warn-ugent emaint eno, kement a verhed hag a baotred. Souezet braz int pa welont ahanom, Per ha me, oh antreal gand an intron Elliott.

Homañ a lavar dezo piou on, perag emaon e Knoxville hag ar c'hoant he-deus, hi, da weled ahanon o kaozeal eur pennad dirazo.

Kavoud a ra din ez int kontant o kleved anezi.

Lavared a ran dezo toud ar blijadur am-eus o tond da ober eun tamm kaozeadenn ganto, rag kredi a ran am-eus kement da hounid ganto ha m'o-deus ind-i ganen. E-leh ober eur gaozeadenn hir dirazo, e kav din ez eo gwelloh o gweled o houlenn diganen ar pez a blijo dezo.

Med kaer am-eus gedal, hini ebed ne gred digeri e veg. Oll int deuet, en eun taol-kont, da veza mud, memez ar merhed yaouank a oa kement a chaok ganto, bremaig pa oan oh en em gavoud.

Evid lakaad an traou da zisklasa, e kinnigan dezo kaozeal diwar-benn ar galleg a zeskont ha diwar-benn Breiz, va bro.

Hag an traou a zisklas dioustu. Gweled a ran kerkent diou pe deir blah yaouank oh en em zifreta war o hador evel ma vijent diêz gand ar c'hoant da gaozeal heb gelloud c'hoaz digeri o genou. Hag e rankan klask an dro da denna diganto ar pez ne gredont ket lavared outo o-unan. Hag e kavan eno adarre eur wech all ar blijadur vrasa am-eus bet em micher a gelenner, an hini am-meze beb gwech ma ranken poania da gavoud an dro da zigas ar studierien da zeski outo o-unan ar pez a veze red dezo gouzoud. An dra-ze, va hredi a hellit, ne veze ket êz atao, hag amañ n'eo ket êsoh.

Goulskoude eur plah, eun tamm divorfilloh eged ar re all (bet eo er Frañs warlene, e-pad an eost, tost da Varseill), a houlenn diganen perag ez eus er vro-ze eun aksant ken disheñvel ouz an hini a zo bet desket dezi er Skol-Veur m'he-deze a-liez poan o kompren ar pez a veze lavaret dezi.

P'am-eus diluziet ar gudenn dezi, neuze e sav buan ar goulennou. Med kalz muioh a deu c'hoaz, pa lavaran d'ar studierien em-eus c'hoant ivez kaozeal eun tamm diwar-benn Breiz.

Hag e ran mad. Hini ebed anezo n'en-oa biskoaz klevet ano outi. Ne gav ket din eh anavezfent kalz a dra war ar Frañs na war broiou all an Europ. Sur on ne anavezont ket kement an Europ ha ma anavez an Amerik re yaouank ar Frañs.

Ha ma welfeh pegen souezet int pa lavaran dezo ne ouien ket eur ger galleg a-raog seiz vloaz, a-raog ma oan eet d'ar skol, hag em-eus ranket va-unan deski ar galleg evel eur yez estrañjour, evel ma reont bremañ. Daou pe dri anezo o-deus c'hoant neuze e rofen dezo eun tañva euz ar brezoneg. Goulenn a reont diganen lakaad eur frazenn vrezoneg war an tablo, trei anezi e galleg, ger evid ger, ha goude e saozneg. Skriva a ran an dra-mañ :

« Me a gar ar vro vihan a 'z on ganet enni hag a anver Breiz-Izel. »

Mantret e chomont pa welont pegement a gemm a zo etre ar frazenn vrezoneg hag an diou all, an hini halleg hag an hini zaozneg.

Pa'z eo echu an eur, ar studierien o-deus toud c'hoant da chom da gaozeal ganen. Muioh a draou o-deus da houlenn bremañ eged bremaig e-pad an eur skol. It da gompren.

ARDIVINKOU DA ZESKI YEZOU

Med ar poent a zo deuet deom da vond da weled ar studierien all. Ar re-mañ n'int ket ken niveruz. N'int nemed pemzeg pe c'hwezeg, paotred ha merhed ivez. Kalz int barre-koh eged ar re genta ha ganto ne rankan ket gortoz ar goulennou.

Med pa'z eo tremenet an eur, em-eus muioh a boan c'hoaz oh en em zizober outo, rag echu eo o devez labour hag o-deus toud o amzer. Daou pe dri zoken o-do c'hoant pedi ahanom, Per ha me, da vond da zebri koan ganto. Kavoud a reont diêz pa lavaran dezo ez om dija pedet gand tud all. En deveziou war-lerh, pa vin o pourmen e kêr, em-mo meur a wech ar blijadur da weled eur paotr pe eur plah yaouank o saludi ahanon.

Goude ar skol, an intron Elliott he-deus c'hoant diskouez din al « laboratoar » savet er Skol-Veur evid sikour ar studierien da zeski ar yezou estrañjour. Lorh a zo enni o tiskouez anezañ din ha n'eo ket heb rezon. Lavared a rankan ez eo eul « laboratoar » kaer. Ar zal a zo eur zal vraz-kenañ, sklerijenn a-leiz enni. Biskoaz n'am-eus gwelet e neb leh kement a ardi-vinkou ha ma'z eus eno. Pevar-ugent a zo, dispartiet mad an eil diouz egile, unan evid peb studier. Ar studierien a hell ganto deski deg yez disheñvel, heb ma hellfe hini ebed beza cheinet gand ar re a zo en e gichenn. Deg kelenner a hell ivez kontroli asamblez ar studierien e pep hini euz an deg yez.

Daou ijiner a vez atao er zal, karget da weled war an daolenn vraz a reiz toud an ardivinkou; dirazo ez eus tost da gant bouton ha kant goulou ruz.

Kaer eo, sur, al « laboratoar ». Med daoust hag ar studierien o-deus bolontez a-walh da vond da labourad ennañ e-giz ma'z eo dleet ? N'eo ket sur. An intron Elliott a lavar din e karfe a-liez gweled anezo aketusoh ha troet muioh gand o labour eged ma'z int gand ar hoz muzikou hag an dañsou. Pa'z eom er zal n'ez eus e-barz nemed pemp pe c'hweh paotr yaouank.

Neuze e kuitaan an intron Elliott. Ne welin ket anezi ken.

AN DUD DILABOUR ER STADOU-UNANET

En devez war-lerh (an nao a viz genver), evel beb mintin, e lennan unan euz an diou gazetenn embannet e Knoxville, « The Knoxville Journal ». Homañ a zo eur gazetenn gaer hag a blij din. Bez' ez eus warni pennadou skrid mad war meur a gudenn.

An hini a vez bremañ an aliesañ ano outi eo hini an dud dilabour. Hervez ar gazetenn, ez eus hirio ouspenn deg milion a dud heb labour er Stadou-Unanet hag o niver ne baouez ket da greski... Bemdez ar gazetenn a embann ano diou pe deir uzin hag a rank taol er-mêz tregont pe zaou-ugent micherour.

Eun druez eo gweled an dra-ze rag amañ ne vez ket sikouret ar vicherourien dilabour evel ma vezont greet er Frañs. Memez an uzinou brasa a zo kouezet warno eur pennad gwall-amzer. An « Knoxville Journal » a lavar er mintin-mañ e ranko ar gompagnunez Ford, ar vrasa pe dost hag ar varreka er Stadou-Unanet, lakaad da baouez, er zizun a zeu, diou warn-ugent euz an teir uzin ha daou-ugent a vez greet otojou ha kamionou enno. An dra-mañ a zilammo o labour digand 85175 a vicherourien war 155000, da lavared eo digand ouspenn an hanter. N'eo ket spontuz eur helou evel hennez ? Peur e teuio fin d'an tourmant-ze ? Den ebed ne hell gouzoud hag ar beurvrasa euz an dud a zav enkrez en o halon.

Eur gudenn all a vez c'hoaz bemdez ano outi war ar gazetenn, unan hag he-deus peadra a-walh da lakaad eur Breizad pe eur Gall ha meur a hini all da chom mantret. E Breiz hag e Bro-Hall, er hêriou, beteg-henn, pa vez bet eur muntr bennag e vez spontet an oll, rag ne en em gav ket a-liez eur seurt tra. E Knoxville hag e meur a gêr euz ar Stadou-Unanet n'eo ket heñvel an traou war ar poent-ze. N'eo ket eet da goll c'hoaz

toud an doareou beva kriz a weled gwechall d'ar poent ma ne oa ket kalz a dud er vro, pa ne oa na lezenn na justis, pa helle pep hini ober e benn e-unan, a daoliou revolver pe a daoliou fuzuill, evel ma weler er sinema.

E Knoxville hag er Stadou-Unanet a-bez, an dud-oll o-deus droed c'hoaz bremañ da gaoud ganto eur revolver pe eur fuzuill. Ar beurvrasa euz an dud, gwir eo, a laosk o arm er gêr, med meur a hini a gendalh c'hoaz da gas o hini ganto. Setu e sav ganto a-wechou ar c'hoant da denna war unan bennag. Ne vez ket eun devez heb ma vije war an « Knoxville Journal » ano euz eur muntr bennag e kêr. Hirio e welan warnañ ez eo bet lazet deh a daoliou revolver, er Skol-Veur, war ar ru vraz a dreuz anezi, eun den a zaou vloaz ha tregont, enklasker en eul laboratoar.

Pa houlennan digand mevelien an otel perag ar gouarnamant ne laka ket dilemel o armou digand an dud evel ma vez greet er Frañs, e respontont din : « O ! An dra-ze n'eo ket posubl amañ. Den ebed ne houzañvfe rankoud rei e arm d'ar polis. Evid eun Amerikan, an droed da gaoud e arm a zo unan euz droejou kenta an den. »

Kavoud a ra din ne gomprenont ket ahanon pa lavaran dezo he-deus muioh a briz buhez eun den eged an droed da zougen eun arm, revolver pe fuzuill.

AN DISTRO

Ar poent a zo deuet din da guitaad Knoxville. Seiteg devez on bet amañ, seiteg devez kaer hag a gav din a zo tremenet evel eul luhedenn. Gwelet am-eus kalz a draou kaer, desket am-eus meur a dra, greet am-eus anaoudegez gand eur bern tud a-zoare, digemeret mad on bet gand an oll, en otel koulz hag e leh all, ha bremañ, pa dosta ar poent da vond kuit, e santan tristidigez o sevel em halon.

Med eüruzamant n'em-eus ket a amzer da chom va-unan gand va zoñjou trist. Per a deu d'am herhed evid kas ahanon d'an êrborz. Eno e lavaran kenavo dezañ. Pa'z a kuit e chom pell va daoulagad da zelled war-zu al leh ma 'm-eus gwelet e oto o tehed. Goude ez an da lakaad kontrolla va billed ha da boueza va malizenn. Neuze em-eus leh da weled eur wech all pegen parfet e vez a-liez an traou gand an Amerikaned en o labour.

Pa ziskouezan va billed d'an hini a zo karget d'e gontrolla ez on estonet o weled e oar dija em-eus da zond hirio da gemer ar harr-nij. Goulenn a ra diganen : « C'hwi, aotrou, eo ho-

peus lakaet derhel eur gambr er « Motor Hotel » e-kichenn an êrborz Kennedy e New-York ? » — « Ya, a respontan dezañ. Lakaet em-eus, pemp pe c'hweh devez zo, derhel eur gambr eno. Med perag ho-peus bet, c'hwi, da houzoud an dra-ze ? » — « O ! Aotrou, arabad deoh beza estonet. N'eo nemed abalamour ma'z eo bet kemenennet din lavared deoh e vo eun oto (eñ a lavar « eul limousine ») o hortoz ahanoh en êrborz. »

Daoust hag êz eo ober gwelloh ?

Pa zav ar harr-nij en êr, ez eus koumoul du a-leiz hag arnev prest da ziroll. Keit ha ma laka d'o zreuzi, ez om hejet spontuz; sevel a ra a dourtadou. Med an abadenn ne bad ket pell. Kerkent ha ma'z eo eet dreist ar houmoul, ez a beb stroñs eeun gand e hent, dindan an oabl glaz.

En êrborz New-York, e kavan dioustu al « limousine » a oa bet lavaret din e vije o hortoz ahanon. En em gavet en otel, e choman da repoz; skuiz on hag a-hend-all e ra glao ha glao yen zoken.

En devez war-lerh e ra glao atao, goude lein, pa'z an d'an êrborz evid distrei da Fort-de-France, er Martinik.

Ar harr-nij a dle mond kuit da bemp eur. N'eo nemed hanter-leun : n'emaom ket kalz ouspenn daou hant ennañ; me a zo va-unan war va renkad plasou.

Da bemp eur ne zibrad ket. Da c'hweh eur zoken emañ c'hoaz war an douar. Petra 'ta a zo en em gavet ? Netra nemed e rankom gedal ken na erruo eur harr-nij all, bet daleet pell gand ar vrumenn. Hemañ a zo ennañ seiz pe eiz den hag o-deus da zond ganeom. Ne hellom ket dibrada a-raog seiz eur. Div eur on-eus bet da hortoz ! Med n'em-eus ket kavet hir an amzer. Ar hontrol eo, plijadur am-eus bet a-leiz o selled ouz ar pez a dremene endro din. Tost emaon da zor ar penn a-raog hag e welan kalz a dud o tond hag o vond dirazon.

UNAN O LESKEL E WREG WAR E LERH...

Eun tamm a-raog pemp eur, just a-raog ma'z eo deuet ar poent d'an avion da vond kuit, e teu e-barz eun den daou-ugent vloaz bennag, eun Amerikan braz ha teo gand eur baro du hir hag eur penn disto. Diskouez a ra e villed hag hini e wreg d'an ostizez a zo en antre. Homañ, estonet, a houlenn digantañ : « Penaoz, aotrou ? Ho kwreg n'emañ ket ganeoh ? Peleh eo chomet ? » — « N'eo ket paseet c'hoaz dirag ar hontroller », emezañ. An ostizez a lavar dezañ neuze : « Med, ne vo ket laosket da baseal, aotrou, peogwir n'emañ ket he

billed ganti ! Dleet e oa deoh beza chomet ganti. Ma n'ez it ket d'he herhed dioustu, e chomo war ho lerh, rag prest om da vond kuit. » — « Ba ! a respont eñ, setu eun taol kaer ! » Hag ez a da azeza, heb beza cheinet muioh. Ma vije savet ar harr-nij en êr d'an eur merket, e vije chomet e wreg e New-York. Med kredi a ran e oa an dra-ze e c'hoant.

Goulskoude, eur hard-eur pe ugent munut goude, pa'z eus lavaret deom e rankom gedal c'hoaz eur pennad brao, e welan anezañ o vond da gavoud an ostizez hag an eil-komandant da houlenn diganto aotre da vond da glask e wreg. Daoust ha savet ez eus keuz gantañ ? Daoust hag unan bennag e-neus gellet lakaad anezañ da cheñch e zoare da ober ? Ne ouzon ket. « Brao eo deoh m'on-eus ranket dale, a lavar an eil-komandant dezañ. A-hend-all e vije chomet ho kwreg amañ. It buan d'he herhed ! » An den a ya neuze. Seiz pe eiz munut goude e tistro, hi gantañ. Ne hellan ket gouzoud pe 'z eo kontant, eñ, pe n'eo ket. War e fas ne heller lenn netra. Med hi, sur, he-deus bet aon ha glahar rag he daoulagad a zo ruz ha c'hwezet gand an daerou. Tud souezuz a gaver a-wechou er bed-mañ !

Pa en em gavan e Fort-de-France, da zeg eur noz, Alain, beza ma 'm-oa kemennet dezañ chom er gêr, a zo ouz va gedal.

An deveziou war-lerh (an daouzeg hag an drizeg a viz genver) a dremen buan, beza ma ne reom nemed mond da vord ar mor endro da gêr Fort-de-France.

Med an amzer a zo kaer ha tomm. Eun dudi eo gweled an oabl glaz, ar mor, gwenn koulz lavared dindan splannder an heol, ar meneziou glaz-moug hag ar gwez-kokos ken moan, ken uhel hag a ziskenn beteg an trêz.

Buan, re vuan, e teu neuze deom ar poent da zistrei d'ar Frañs, d'ar gêr. Lavared a reom kenavo da Varie-Paule, da Alain, a zo bet ken mad evid va mignoned hag evidon, ha d'o bugale. On harr-nij a zav en êr da zeg eur noz.

En devez war-lerh emaom e Pariz da eun eur goude lein, gounezet ganeom pemp eur war an heol.

PLIJADUR AR BEAJOU

Eno e tiskanom eun tamm pa gavom adarre an amzer fall, trist ha yen on-oa ankounac'haet e-pad eur miz. Euz an hañv ez om kouezet en eun taol e-kreiz ar goañv.

Kuitaad a ran neuze va mignoned ha n'eo ket heb eun tamm tristidigez em halon, goude ar pennad amzer vad on-eus tremenet asamblez. Med laouen on ivez o tistrei d'ar gêr. Gweled a ran eur wech all ez eo gwir ar pez a lavare ar barz koz : « Eüruz, emezañ, an hini a hell ober eur veaj kaer ha distrei goude da veva tost d'e dud ar rest euz e vuhez ».

Va beaj er Martinik, er Hanada hag er Stadou-Unanet a zo bet eur veaj hir, eur veaj kaer. Skuizuz eo bet a-wechou, med pegen plijaduruz ! Ha pegement a draou he-deus desket din ! Lakaet he-deus ahanon da weled broiou kaer, pegen disheñvel ouz Breiz ha Bro-hall !

En eur miz goañv on eet, heb poan, euz glao yen Brest ha Pariz da dommder vraz hañv peurbaduz Fort-de-France er Martinik, da hoañv trist ha yen New-York, da yenienn kalz brasoh ha da erh teo ar Hanada, da amzer direiz bro Knoxville, a gaver enni er memez devez (deiz ar bloaz nevez) skorn kaled diouz ar mintin ha, da greisteiz, tommder miz mae e Brest, da dommder ar Martinik en distro hag, evid echui, da amzer holoet trist ha yen Pariz ha Brest.

Med gwelloh he-deus digaset din va beaj. Lakaet he-deus ahanon da weled tud disheñvel o feson da veva diouz on hini; med tud hag a ne houlennont nemed ober vad endro dezo ha beva e peoh gand an oll. Lod anezo o-deus bet c'hoant da genderhel da gaoud darempred ganen hag a skriv din beb an amzer. Lavared a reont din zoken e teuint diwezatoh da weled ahanon e Brest. Kared a rafen gweled anezo o tond.

Med plijadur ar veaj n'eo ket echu c'hoaz. Kavoud a ran anezi beb tro ma teu din lenn an notennou berr am-eus kemeret. Plijadur zoken am-eus bet o lakaad lod anezo e brezoneg er pennad-mañ.

Hag e vijen laouen ma hellfent ober eun tamm plijadur d'ar re a deuio kaoud c'hoant d'o lenn.

Y. Miossec.
ECHU

Ha red eo kaoud eur yez endalhuz a-berz-stad ?

Bez' ez eus eun diforh etre ar gilstourmerien hag ar frankizourien (liberaled), dre ma anzav ar re-mañ, d'an nebeuta evid ar skoliou kenta derez, ar gwir da vez kelennet e yez ar havell. Evelato mond a reont a-du-krenn gand ar gilstourmerien pa lavaront ez eo red ober gand eur yez a-berz-stad endalhuz.

Petra 'ta ? Kement ha lared eo, e gwirioniez, ema sujet ar peurrest euz ar boblañs da zigemer yez ar Rusianed-Veur, ar re-mañ o veza al lodenn vihanna euz poblañs Bro-Rusia. E pep skol, kelennadurez ar yez a-berz-stad a rank beza endalhuz. Kement afer a-berz-stad a zo a rank beza diouz red diskoulmet e yez ar stad, ha n'eo ket e yez tud ar rannvro.

Penaoz a ra ar hostezennou a harp anezi evid kaoud digarez da lared ez eo red kaoud eur yez a-berz-stad endalhuz ?

« Arguzennou » ar Hant Re-Zu a zo berr, anad eo : red eo derhel tost war zugellou an arallvroidi ha chom hep gouzañv an « diskramaill » a zo ganto. Dirannaduz e tle beza Bro-Rusia, hag an oll poblou a dle suja da halloudegez ar Rusianed-Veur, ar re-mañ o veza bet, hervez ar Hant Re-Zu, saverien ha dastumerien douar Bro-Rusia. Evelse yez renkad ar renerien a rank beza ar yez a-berz-stad endalhuz. An Aotrounez Pourichkevitched a gavfe brao zoken e vefe difennet krenn-ha-krak ober gand an « trefoedachou » ma ra ganto tost da 60 % euz poblañs nann-Rusian-Veur e Bro-Rusia.

Kalz gwelloh « arlivet » ha muioh « dibabet » eo emzalh ar frankizourien (liberaled). Kaoud a ra dezo e ranker, hep mond re bell (da skwer er skoliou kenta derez), digemer yez ar havell.

Padal e hourhemennont war eun dro ober diouz red gand eur yez a-berz-stad, rekiz, hervezo, evid brasa mad « kultur » Bro-Rusia « unvan » ha « dirannaduz », h.a.

« Urziadur eur stad a dalv kement hag unander eur hultur... Ar hultur a-skeul gand ar stad a houlenn diouz red ma vefe eur yez a-berz-stad... Piou bennag a lavar stad, a lavar war eun dro unander ar galloud, hag ar yez a-berz-stad a vez benveg an unander-ze. Bez' ez eus ganti an hevelep nerz-redia hag an hevelep doare endalhuz ha gand n'eus forz peseurt diskleriadur stadel all...

« Ma tle Bro-Rusia chom da veza unvan ha dirannaduz, ez eo red harpa stard ar reolenn-stur a denn da implij diouz red Yez lennegel Bro-Rusia evid ar pez a zell ouz brasa mad ar stad. »

Setu aze filozofiez dibar ar frankizour (liberal) evid ar pez a zell ouz ar red da gaoud eur yez a-berz-stad.

Amprestet on-eus an trohadou-ze digand pennad-skrid an Ao. Patrachkine embannet war ar gazetenn frankizour (liberal) Dien (Nn 7). Evid abegou êz da gompren, paotred kazetenn ar Hant Re-Zu o-deus lammet da voucha d'an aozer. An aotrou Patrachkine e-neus diskleriet aze « menoziou yah-rik », eme kazetenn Menchikov (Nn 13 588). Ablamour d'ar menoziou « yah-rik-se », ema ar Hant Re-Zu dibaouez o kana meuleudi d'ar gazetenn frankizour-broadel Rousskaïa Mysl. Ha penaoz chom hep kana meuleudi dezo, peogwir ar frankizourien a hourhemenn gand skoazell eur bern arguzennou « kulturel », ar pez a blij kement da dud an Novoïe Vremia ?

Ar Rusianeg a zo braz ha gallouduz, eme deom ar frankizourien. Daoust hag e vefeh 'ta eneb anaoudegez ar yez-se, ken braz ha ken gallouduz, gand oll annezidi broad Bro-Rusia ? Daoust ha ne welit ket 'ta e pinvidikao ar rusianeg lennegez an arallvroidi, e tigoro dirazo an hent warzu an uhella pinvidigeziou kulturel, h.a. ?

Kement-se a zo gwir penn-da-benn, Aotrounez Frankizourien, emezom dezo. Gwelloh egedoh e ouzom ez eo yez Tourgueniev, Tolstoï, Dobroliout-ov, Tchernychevski, unan vraz ha gallouduz. Muioh egedoh e fell deom gweled o tiazeza etre ar renkadou gwasket e kement broad a zo e Bro-Rusia, hep lezel nikun a gostez, an darempredou strisa hag eun unvaniez a vreudeur. Hag e souhetom, anad eo, e hellfe pep den e Bro-Rusia deski yez veur Bro-Rusia.

Eun dra hepken ne fell ket deom kaoud : ar rediez. Ne fell ket deom bounta an dud er baradoz a daoliou penn-baz. Rag kaer ho-peus steudenna frazennou vrao diwar-benn ar « hultur », diazeza eur yez a-berz-stad endalhuz n'eo nemed he zanka dre heg er pennou. Kaoud a ra deom n'e-neus ket ezomm ar zusianeg, yez vraz ha gallouduz, e vefe lakaet unan bennag d'he deski dre heg gand aon da baka ar vaz. Kredi a reom stard ema diorradur ar berhenniez-danvez (ar hapitalism), e Bro-Rusia ha, dre vraz, red ar vuhez kevredegizel penn-da-benn, o tenna da lakaad ar broadou da dostaad an eil ouz eben. Kant miliadou a dud a zo kejet ha digejet euz an eil penn d'egile e Bro Rusia, pobladou an oll vroadou en em gemmesk, boaziou espar ar broadou, ma lak an digenvez evel eun drouskenn warno, a zo tonket da goaza. Ar re o-deus ezomm, ablamour d'o doareou-beva ha d'o labour, da houzoud ar rusianeg, a zesko anezañ hep paka ar vaz. Padal ar rediez (ar vaz), ne zegaso d'he heul nemed diêzamanchou pa glaskor skigna ar rusianeg braz ha gallouduz e-touez ar strolladou broadel all. Ha dreist-oll e vezo kresket ganti an enebiez, krouï a rayo eur bern abegou nevez a rioterez, kreñvaad a rayo an displijadur, an diemgleo kenetrezo, h.a.

Piou a gavo aze e hounid ? N'eo ket pobl Bro-Rusia, n'eo ket ar werinelez rusian. Ne houzañv pobl Bro-Rusia gwaskerez broadel ebed. Ha pa vefe evid « brasa mad kultur ha stad Bro-Rusia. »

Setu perag e lavar Marksiz (Marksisted) Bro-Rusia ne hell ket beza yez a-berz-stad ebed endalhuz, hogen ez eo red lakaad e-kerz ar bobl skoliou e-leh ma vo roet ar gelennadurez e kement yez rannvroel a zo, ha lakaad el Lezenn-Veur eul lezenn-stur a ziskaro an oll wiriou-dreist, petra bennag e hellfent beza, roet da unan bennag euz ar broadou, hag a lammo kuit kement taol fall, petra bennag e hellfe beza, e-keñver gwiriou eun izvroadelez.

Lenin.
Proletaskaïa Pravda Nn 14, 18 Genver 1914.
Brezoneg gand P.-M. M.

KLASK STER AR VUHEZ

Dioustu e rankan lavared am-eus kavet teskad barzonegou Per Diolier plijuz ha kenteliuz-kenañ da lenn (1). Savet int bet gand eur barz awenet mad, hag a oar e vicher, gouest da zisplega menoziou ha trivliadennou en eun doare kizidig ha fromuz. Liesseurt meurbed eo danvez ar peziou-barzoniez ha koulskoude ez eus enno eur filozofiez hag eur reolenn-stur : ar veaj an hini eo, beaj an den o klask anavezoud sjer ar vuhez.

Awechou e liv Per Diolier taolennou en eur lakaad enno eun esmae personel en eur ziskouez braventez pe tristidigez an traou hag an dud : eun trefi o kerzed en noz, koantiri eur plah yaouank, ru eur gêr vraz dindan ar glao, eur verh vihan o kousked, unan all doaniet ha sederaet adarre en eur weled eur haz... Ar hizier, anevaled parfed, a oar P. Diolier o skeudenni brao-tre : Lenn : « Bisig » p. 50. Peadra e-leiz a gav evelse da lakaad dirag on daoulagad c'hoari ar vuhez pemdezieg.

Mond a ra pelloh avad gand e « veaj » speredel. Prederia ' ra war gudennou ar bed ha buhez e vro en amzer-hirio. Aliez e ya bihan e galon hag e sav melkoni ennañ o weled pegen izel emañ stad an traou hag an eneou. Ar re a stourm, emezañ, poulzet gand karantez ar vro, o-deus mil boan o telher sonn ar baniel (« Korventenn »). Maro eo gouenn an harozed ha n'eus mui peurvuia nemed astud ha bourhizien; an ardivink, ar skinwel dreist-oll, a zo deut da veza Doue. Saotret eo an natur ha Breiz n'eo mui nemed eun drevadenn. Mond a ra zoken ar mab eneh e vamm, eur vaouez dizwriziennet ha deut da veza eur vourhizez vihan. Kaoud a ra dezañ ez oa eun divroad, n'eo ket hepken dre m'ema pell euz bro e dadou, kentoh ablamour ma vev en eur bed diene.

Koulskoude e talh ar barz e fiziañs ha ne gouez ket en dizesper. Gouzoud a ra ne labour ket ar stourmer en aner hag e savo warhoaz eur rummad barzed nevez da entana ar sperejou. Ouspenn e-neus dibabet « emgann ar re baour », er-mêz euz ar gounid-arhant hag euz an enoriou (« Dibab »).

Gwelloh c'hoaz : ar varzoniez a vo evitañ eun alhwez da zigeri doriou war eur bed a gaerder, ganti e yelo pelloh warzu ar wirionez ha tostoh outañ e-unan, beteg ma hello selled dizaon ouz ar maro (« Beaj an hini maro »). Awechou-all e ra an oberour gand ar fent ha pa lenner « Mammig kozh Lanndubedu » pe « Va mamm », e kaver peadra da vousc'hoarzin ha da veza frealzet.

N'ez eus aze nemed eun alberz hepken euz ar pez a gaver el leor barzonegou-mañ. Pinvidig eo, ken e tizoloer bepred ennañ eun dra bennag nevez; ne goller ket e amzer ouz e lenn, ne skuizer ket kennebeud, rag n'eo morse untoneg.

Ar gwerzennou a zo awechou reou « dieub », dizingal, eur stumm modern dezo (« modern », daoust d'ar stumm-se da veza dilezet muioh-mui gand ar varzed !), awechou all int re ingal, hengounel zoken, ar re vrava d'am zofij. Atao eo merket mad al lusk, graet int evid beza lennet, kanet marteze, a vouez uhel.

Hag ar yez ? Eüruz om bet o weled n'eo ket unan artifisiel tamm ebed, evel ma kaver, siwaz, re aliez e skridou « barzed » a zo en devez hirio. Per Diolier a oar mestronia ar « skritur », pinvidig eo e heriadur, ober a ra awechou gand geriou nebeud implijet, daoust dezo da veza brezoneg rik, da skwer : euver, delt, danzeat, ha. Ne gavor ket amañ nevezintiou dizoare na « neolojismou » sklaset (ra vezo meulet evid se !). Gouzoud a ra c'hoari gand sonerez ar geriou, ar pez a zo merk eur barz gwirion, en eun doare ampart, awechou gand ar anoiou-leh. Lenn : « Ar C'hannad ».

Kredi a ran e heller renka al leor-mañ e-touez ar re o-devo eun tamm pouez en ol lennegez hag e teuio buan da veza « klasel » meur a hini euz barzonegou Per Diolier.

P.-M. MEVEL.

---

(1) Per Diolier : Ar veaj-se ur wech e oa. Bet embannet gand Al Liamm. Ar wech kenta eo da VRUD NEVEZ degemer eul leor « ez-ofisiel » a-berz unan euz skrivagnerien AL LIAMM, pa gasom d'ar gelaouenn-ze an oll re a vez embannet ganeom. Marteze krogfe an traou da chefich ? Gwell a ze.

A. MERSER.

AN OSTAJ

Greet ez eus bet eun digemer mad d'ar pez-c'hoari « an ostaj » bet embannet e « Brud Nevez » araog an hañv. Skriva e-neus greet zoken Roger Laouenan war an « Telegramme » e oam deuet da veza « embannerien peziou », evel ma vijem en em spisializet en eur stumm. Gwir eo eo eun hanter-dousenn a beziou on-eus bet tro da voulla abaoe nebeud : « Lapous-den Penn ar bed », « Danjeruz ? Tamm ebed ! », « Bitekle », « Ar huzul digor », « O Chezuz ! » Heb konta ar re a zo bet embannet e stumm levrennou distag, diwar bluenn Per-Jakez Helias ha Maria Prat dreist-oll.

Moarvad e vo anavezet or strivadennou gand an oll.

Daoust da ze, on-oa ankounahaet disklêria da heul moulladenn « An ostaj » e oa bet c'hoariet ar pez-ze e 1977-78 gand strollad C'hoariva Brezoneg Penn-ar-Bed. 20 gwech bennag e oa bet c'hoariet, ha setu amañ roll ar c'hoarierien :

Patrig : Roger al Lann
Meg Dillon : Mai Jelebart
Monsieur : Remi Derrien
Rio Rita : Fulub Belleg
Mr Mulleady : Bernez Grall
Miss Gilchrist : Marie-Reine Jezequel
Colette : Sylvie Vigouroux
Leslie Williams : Silvefi Kernoa
Tereza : Erwanig Melran
An ofiser : Jakez Andrew
Ar volonteer : Yann-Ber Gwasdoue
Ar martolod rus : Jakez Andrew
Violonist : Fulub Belleg.